

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

**Projekt: 101049100: Zaštita žena koje su preživjele rodno
uvjetovano nasilje – odgovor na izazove pandemije –
RISKFREE**

ISPORUČEVINA 2.2. IZVJEŠĆE ZA HRVATSKU

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

SADRŽAJ:

- 1. UVOD**
- 2. FAKTORI PROCJENE RIZIKA**
- 3. MEĐUNARODNE OBAVEZE I STANDARDI U ODNOSU NA PROCJENU RIZIKA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD ŽENAMA**
- 4. HRVATSKI NACIONALNI OKVIR**
 - 4.1 NACIONALNI KONTEKST O NASILJU NAD ŽENAMA U HRVATSKOJ**
 - 4.2 POSTOJEĆI ZAKONODAVNI OKVIR I PRIMJENA PROCJENE RIZIKA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD ŽENAMA**
- 5. REZULTATI ISTAŽIVANJA O ISKUSTVIMA ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE NASILJE S RADOM INSTITUCIJA I NVO-A TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19**
- 6. ZAKLJUČAK**

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

1. UVOD

Ovo istraživanje provedeno je u okviru projekta „Zaštita žrtava rodno uvjetovanog nasilja – odgovor na izazove pandemije (RISKFREE)“ financiranog od strane programa Građani, jednakost, prava i vrijednosti (CERV) Europske komisije, a provodi se od 15. travnja 2022. do 14. travnja 2024. Projekt se provodi u partnerstvu s organizacijama iz još četiri zemlje: Unija ženskih udruga Herakliona - UWAH (Grčka), Udruga za nenasilnu komunikaciju - DNK (Slovenija), Fenestra (Slovačka) i Žene za žene Udruga Zajedno protiv nasilja - NANE (Mađarska). Svrha projekta je doprinijeti poboljšanoj zaštiti žena od rodno uvjetovanog nasilja (RUN) ispitivanjem fenomena povećane razine rizika za žene koje su preživjele nasilje u kontekstu pandemije COVID-19. Uz istraživanje u sklopu projekta izradit će se protokol i metodologija procjene rizika kako bi se osigurao kontinuitet pružanja usluga ženama koje su preživjele nasilje tijekom pandemije. Kapaciteti predstavnika i predstavnic institucija i nevladinih organizacija koji pružaju podršku ženama koje su preživjele nasilje dodatno će se unaprijediti kroz njihovo sudjelovanje u obukama o metodologiji procjene rizika koje će provoditi članice partnerskih organizacija u svojim zemljama. Konačno, u svim zemljama uključenim u projekt provodit će se kampanje podizanja svijesti javnosti s ciljem promicanja nulte tolerancije prema rodno uvjetovanom nasilju nad ženama i informiranja žena o tome kako potražiti pomoć.

Cilj ovog istraživanja je detektirati međunarodne standarde i obveze u procjeni rizika u slučajevima nasilja nad ženama, te utvrditi na koji način je naša država usklađena s tim standardima i obvezama.

U drugom poglavlju donosimo definicije i objašnjenja važnih pojmova koji se koriste u istraživanju kao što su procjena rizika, upravljanje rizikom i alat za procjenu rizika.

Treće poglavlje je fokusirano na analizu međunarodnih standarda i obveza koje Vlada RH ima u pogledu procjene rizika u slučajevima nasilja nad ženama, te u tu svrhu izrađenih relevantnih međunarodnih dokumenata koji ističu procjenu rizika i upravljanje rizikom kao jedan od važnih elemenata prevencije nasilja i zaštite žena. Relevantni dokumenti koje smo analizirali su: Opće preporuke koje je usvojio Odbor za uklanjanje diskriminacije žena na jedanaestoj sjednici (1992.) - Opća preporuka br. 19: Nasilje nad ženama, te Opću Preporuku 35 istog Odbora iz 2017.; Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija) i Pojašnjavajuće izvješće; Izjava Odbora stranaka Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija) o provedbi Konvencije tijekom pandemije COVID-19 te Direktiva 2012/29/Eu Europskog parlamenta i Vijeće od 25. listopada 2012. koja utvrđuje minimalne standarde o pravima, podršci i zaštiti žrtava zločina i zamjenjuje Okvirnu odluku Vijeća 2001/220/JHA.

Četvrto poglavlje fokusirano je na nacionalni pravni okvir i provedbu postojećih normi koje se odnose na procjenu rizika i upravljanje rizicima koje provode institucije. U ovom dijelu analiziramo na koji je način naš nacionalni pravni okvir usklađen s međunarodnim standardima i obvezama te na koji način institucije provode procjenu rizika u radu sa ženama koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje.

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

U petom poglavlju predstavljamo najvažnije rezultate istraživanja o iskustvima žena koje su preživjele nasilje s institucijama i nevladinim organizacijama prije i tijekom pandemije. Na kraju donosimo zaključke i preporuke koji se temelje na našem istraživanju.

2. FAKTORI PROCJENE RIZIKA

U ovom dokumentu navedeni su faktori procjene rizika i upravljanja rizikom u slučajevima nasilja nad ženama. Faktori koje koristimo navedeni su u WAVE materijalu Protect II Izgradnja kapaciteta u procjeni rizika i upravljanju sigurnošću za zaštitu žrtava visokog rizika (Protect II Capacity Building in RISK Assessment and Safety Management to Protect High RISK Victim¹). Usredotočenost na rizik u slučajevima nasilja nad ženama vrlo je važna jer može pomoći u prepoznavanju žena koje su u opasnosti od ponovnog nasilja, ozbiljne ozljede ili smrti te slučajeva kada nasilje eskalira.

Procjena rizika je izračun vjerojatnosti da će se štetno ponašanje ili događaj dogoditi, uključuje procjenu učestalosti ponašanja ili događaja, njegovog vjerojatnog utjecaja i na koga će utjecati.

Usredotočenost na visokorizične situacije znači povećanu koordinaciju i razinu usluga potrebnih za žrtve s visokim rizikom ozbiljne ozljede i nastoji usklađivati usluge s potrebama pojedinačne žrtve i rizicima kojima je izložena. Također prepoznaje da rizici mogu varirati i mijenjati se tijekom vremena, a promjena okolnosti može dovesti do toga da slučaj s niskim rizikom postane visokorizičan, što zahtijeva drugačiji pristup.

Koristi procjene rizika:

- Temelj za razumijevanje situacije žrtve
- Osnovu za primjerenije odgovore u pojedinačnim situacijama žrtve
- Bolje usklađivanje sigurnosnih planova i razine i prirode rizika
- Primjenjuju se koordinirani odgovori niza institucija na složene slučajeve
- Može pomoći u podizanju svijesti žrtve o rizicima s kojima se suočava

S vremenom su razvijeni alati za procjenu rizika te postoji općenito shvaćanje ključnih faktora rizika za nasilje u obitelji. Ti su materijali naglašena procjena rizika, a ne faktori prognoze rizika - ne možemo predvidjeti što će zlostavljač učiniti. Fokus je na procjenu rizika sa žrtvom/ženom koja je preživjela nasilje - slučajevi i situacije se procjenjuju te se razvijaju planovi za upravljanje sigurnosti.

Prema materijalima koje je razvio WAVE vezano uz procjenu rizika i sigurnosti u projektu PROTECT II, postoji pet kategorija rizika u nasilju u obitelji:

1. Povijest nasilja
2. Žrtvina percepcija rizika
3. Otežavajući faktori
4. Oblici i obrasci nasilja

¹ http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf stranica 65

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

5. Faktori rizika povezani sa stavovima i ponašanjem počinitelja

Povijest nasilja:

1. Prethodno nasilje nad ženama i nasilje u obitelji
2. Nasilje nad djecom i drugim članovima obitelji
3. Općenito nasilno ponašanje
4. Kršenje naloga za zaštitu

Oblici i obrasci nasilja

1. Težina i učestalost nasilnih činova
2. Korištenje prijetnji i oružja
3. Kontrolirajuće ponašanje i izolacija
4. Uhođenje
5. Seksualno nasilje
6. Prijetnje ubojstvom, prijetnje o nanošenju ozljeda, prisila
7. Davljenje i gušenje

Faktori rizika povezani s ponašanjem počinitelja

1. Problemi vezani uz uporabu alkohola i droge
2. Posesivnost, ekstremna ljubomora i drugi oblici štetnog ponašanja
3. Problemi vezani uz loše mentalno zdravlje, uključujući prijetnje i pokušaje samoubojstva
4. Ekonomski stres (promjene financijskog statusa počinitelja)

Žrtvina percepcija rizika:

1. Strah za sebe i ostale

Otegotne okolnosti:

1. Razdvajanje
2. Kontakt s djetetom
3. Pastorak koji živi u obitelji
4. Nasilje tijekom trudnoće (otprilike 30% nasilja počinje tijekom trudnoće)

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Kontrolna lista za PROCJENU RIZIKA je alat za sustavno razmatranje mogućih faktora rizika u slučajevima nasilja u obitelji te je najučinkovitija kad uključuje percepciju rizika žene koja je preživjela nasilja i kad je se upotrebljava koristeći se profesionalnom procjenom.

Ključna načela procjene rizika:

- Procjenu rizika trebalo bi raditi sa žrtvom
- Žrtvina procjena rizika trebala bi se shvaćati ozbiljno, ali zapamtite da žene mogu i podcijeniti svoju situaciju
- Procjena rizika sama po sebi neće popraviti situaciju i sigurnost žene; moraju je slijediti sigurnosni plan i upravljanje sigurnosti
- Treba se raditi sustavno i redovito

PRIMJERI POSTOJEĆIH ALATA ZA PROCJENU RIZIKA:

1. Procjena opasnosti (PO)² – 20 da/ne pitanja o faktorima rizika koji se ponderiraju te rezultiraju sa četiri razine rizika. Pregled prethodne godine uz kalendar kako bi se dokumentiralo ozbiljnost i učestalost te fizičko nasilje. Provodi se u obliku intervjua sa žrtvom, a obično ga vodi osoba koja je njezin zagovornik. Popunjavanje kalendara. Upotreba: procjena rizika od ekstremne opasnosti i smrtonosnog nasilja za potrebe educiranja žrtve, osvještavanje, sigurnosnog planiranja te pružanja usluga.
2. Kratka procjena rizika za odjel hitne službe – kraća verzija procjene opasnosti koja se sastoji od 5 pitanja. Pozitivni odgovori na bilo koja tri pitanja smatraju se osjetljivima za visok rizik od teškog napada u visini od 83%. Intervju sa žrtvom provodi zdravstveni radnik u odjelu hitne službe. Ovaj je alat razvijen za odjele hitne službe i identificiranje žrtava koje su u najvećem riziku od teških ozljeda ili potencijalno smrtonosnih napada.
3. Kontrolna lista CAADA DASH³ (CAADA - Coordinated Actions Against Domestic Violence; DASH – Domestic abuse Stalking and Harassment and Honor Based Violence) – 24 pitanja o faktorima rizika - 10 pozitivnih odgovora smatra se visokim rizikom, a 14 ili više pozitivnih odgovora obično odgovara kriterijima za upućivanje MARAC-a (Multi-Agency Risk Assessment Conference). Provodi se kao intervju sa žrtvom, a intervju vodi bilo koji stručnjak koji je identificirao nasilje u obitelji. Služi kao pomoćni alat koji profesionalcima u neposrednom kontaktu s ljudima pomaže da identificiraju visokorizične slučajeve nasilja u obitelji, uhođenja i uznemiravanja te nasilja temeljenog na pitanju časti i odrede koji bi slučajeve trebalo uputiti u MARAC i koja bi dodatna podrška mogla biti potrebna.

Sigurnosno planiranje – naglašavanje koraka koje žena može poduzeti za svoju sigurnost.

² <https://www.dangerassessment.org/uploads/pdf/DAEnglish2010.pdf>

³ <https://www.safershetland.com/assets/files/RIC%20Without%20Guidance.pdf>

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Kontrolna lista nije procjena. Procjena se uvelike oslanja na vještine i iskustvo praktičara da donese informiranu odluku.

Profesionalna procjena:

- Temeljena na znanju i istraživanju o najtočnijim i korisnim faktorima rizika
- Temeljena na dobrim tehnikama intervjuiranja i prikupljanja informacija
- Temeljena na usmjeravanju i obuci

Procjena nije profesionalna kad se oslanja na:

- Predrasude
- Stereotipove
- Lažna uvjerenja
- Nepouzdana znanje ili nepouzdate informacije

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

3. MEĐUNARODNI OKVIR

Procjena rizika kao važno pitanje u procesu zaštite od nasilja prepoznata je u međunarodnim dokumentima. U ovom dijelu donosimo relevantne dokumente koji tretiraju problematiku nasilja nad ženama i propisuju potrebne radnje u području sigurnosti i zaštite od sekundarne viktimizacije žena i njihove djece preživjelih rodno uvjetovanog nasilja.

3.1. RAZINA UJEDINJENIH NARODA

OPĆA PREPORUKA BR. 19 ODBORA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA (CEDAW) O NASILJU NAD ŽENAMA⁴

Na razini Ujedinjenih naroda vrlo važan dokument je Konvencija o eliminaciji diskriminacije žena CEDAW i dokumenti vezani uz nju. Dokument koji se posebno bavi pitanjem nasilja nad ženama je Opća preporuka br. 19 Nasilje nad ženama. U ovom dokumentu na nekoliko mjesta spominje se sigurnost i zaštita žena.

Posebne preporuke:

24. U svjetlu ovih komentara, Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena preporučuje:

- (a) Da države stranke poduzmu odgovarajuće i učinkovite mjere za prevladavanje svih oblika rodno uvjetovanog nasilja, bilo da je ono javno ili privatno;
- (b) Da države stranke osiguraju da zakoni protiv obiteljskog nasilja i zlostavljanja, silovanja, seksualnog zlostavljanja i drugih oblika rodno uvjetovanog nasilja daju primjerenu zaštitu svim ženama te da poštuju njihov integritet i dostojanstvo. Odgovarajuće usluge zaštite i podrške trebaju se pružiti svim žrtvama. Edukacija sudaca i službenika za provedbu zakona te drugih javnih službenika o rodno uvjetovanom nasilju ključna je za učinkovito provođenje Konvencije;
- (c) Države stranke trebaju ohrabriti prikupljanje statističkih podataka i istraživanja o opsegu, uzrocima i učincima nasilja te o učinkovitosti mjera za sprečavanje nasilja i postupanje u slučaju nasilja;
- (...)
- (r) Mjere potrebne za prevladavanje obiteljskog nasilja trebaju uključivati:

Kaznenopravne sankcije ondje gdje je to potrebno te građanskopravne lijekove u slučajevima obiteljskog nasilja;

Zakonodavstvo kojim se uklanja obrana časti u pogledu napada ili ubojstva ženskog člana obitelji; usluge kojima se osiguravaju sigurnost i zaštita žrtava obiteljskog nasilja, uključujući skloništa, savjetovanja i programe rehabilitacije;

*neslužbeni prijevod

⁴ <https://www.oursplatform.org/wp-content/uploads/CEDAW-Committee-General-Recommendation-19-Violence-against-Women.pdf>

Ovo je jedan od prvih međunarodnih dokumenata koji se bave problemom nasilja nad ženama. Države koje ga ratificiraju imaju obvezu izvijestiti o njegovoj provedbi na nacionalnoj razini. Ovim se dokumentom od država stranaka traži posebna briga o zaštiti žena od nasilja. Naglašava posebne usluge zaštite i podrške žrtvama te obrazovane i osjetljive stručnjake koji pružaju podršku preživjelima. Istraživanja razmjera uzroka i posljedica nasilja također su važan element procesa koji predstavljaju važan element u lancu rješavanja problema nasilja nad ženama. Proučavanjem problema možemo stvoriti kvalitetne alate koji će dovesti do suzbijanja nasilja nad ženama. Jedan od tih važnih alata je alat za procjenu rizika.

OPĆA PREPORUKA BR. 35 O RODNO UTEMELJENOM NASILJU NAD ŽENAMA UZ KONVENCIJU O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA (CEDAW)⁵

Opću preporuku br. 35 uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama, koja ažurira opću preporuku br. 19, usvojio je 2017. Odbor CEDAW. Ona „nadopunjuje i ažurira smjernice za države stranke navedene u Općoj preporuci br. 19 i treba je čitati zajedno s njom“. U preporuci se kao precizniji termin koristi izraz „rodno uvjetovano nasilje nad ženama“ koji ne samo da eksplicitno imenuje rodno uvjetovani uzrok i učinak nasilja nad ženama, već „dodatno jača razumijevanje nasilja kao društvenog, a ne pojedinačnog problema, koji zahtijeva sveobuhvatne odgovore, uz one koji se odnose na konkretne događaje, pojedinačne počinitelje i žrtve/preživjele“.

Opća preporuka br. 35 priznaje mnoge napretke postignute u brojnim zemljama u području borbe protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. Istovremeno, zaključuje se da „unatoč tom napretku, rodno uvjetovano nasilje nad ženama, bilo da su ga počinile države, međuvladine organizacije ili nedržavni akteri, uključujući privatne osobe i naoružane skupine, i dalje je rašireno u svim zemljama, s visokim razinama nekažnjivosti“.

Preporuka također ponavlja potrebu rješavanja rodno uvjetovanog nasilja nad ženama kao kršenja ljudskih prava navodeći da je „pravo žena na život bez rodno uvjetovanog nasilja nedjeljivo i međuovisno s drugim ljudskim pravima, uključujući prava na život, zdravlje, slobodu i sigurnost osobe, jednakost i jednaku zaštitu u obitelji, slobodu od mučenja, okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja te slobodu izražavanja, kretanja, sudjelovanja, okupljanja i udruživanja“.

Članak IV. Preporuke obrađuje ključna područja borbe protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama – opće zakonodavne mjere, prevencija, zaštita te progon i kažnjavanje. U području općih zakonodavnih mjera, Odbor preporučuje državama strankama da „osiguraju da svi pravni sustavi, uključujući pluralne pravne sustave, štite žrtve/preživjele rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i da im osiguraju pristup pravdi i učinkovitom pravnom lijeku ...“.

U području prevencije, državama strankama se preporučuje da „osiguraju obveznu, periodičnu i učinkovitu izgradnju kapaciteta, obrazovanje i obuku za članove pravosuđa, odvjetnike i službenike za

5

<https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Ujedinjeni%20narodi/2018/Opca%20preporuka%20Obr35%20-2%20izdanje.pdf>

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

provedbu zakona, uključujući sudsko medicinsko osoblje, zakonodavce i zdravstvene stručnjake (...) kako bi ih obučili za adekvatnu prevenciju i suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama“.

Takva je obuka preduvjet za učinkovitu zaštitu utemeljenu na najnovijim saznanjima i najboljoj praksi o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama, uključujući nasilje od strane intimnog partnera te njegovoj moći i dinamici kontrole.

Konačno, preporuke u području zaštite izričito preporučuju da države stranke provedu nekoliko proaktivnih mjera, kao što je „osiguravanje odgovarajućih i dostupnih zaštitnih mehanizama za sprječavanje daljnjeg ili potencijalnog nasilja, bez preduvjeta da žrtve/preživjele pokrenu pravni postupak, uključujući uklanjanje komunikacijskih prepreka za žrtve s invaliditetom.

Mehanizmi bi trebali uključivati neposrednu procjenu rizika i zaštitu koja uključuje širok raspon učinkovitih mjera i, prema potrebi, izdavanje i praćenje naloga za deložaciju, zaštitu, zabranu prilaska ili hitne zabrane protiv navodnih počinitelja, uključujući odgovarajuće sankcije za nepoštivanje. Zaštitne mjere trebale bi izbjegavati nametanje nepotrebnog financijskog, birokratskog ili osobnog tereta ženama koje su žrtve/preživjele. Prava ili zahtjevi počinitelja ili navodnih počinitelja tijekom i nakon sudskog postupka, uključujući one u pogledu imovine, privatnosti, skrbištva nad djecom, pristupa, kontakta i posjeta, trebaju se odrediti u svjetlu ljudskih prava žena i djece na život i fizičkog, seksualnog, te psihičkog integriteta i vodeći se načelom najboljeg interesa djeteta“.

3.2. RAZINA VIJEĆA EUROPE

PREPORUKA REC(2002)5 ODBORA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O ZAŠTITI ŽENA OD NASILJA I MEMORANDUM S OBJAŠNENJIMA⁶

30. travnja 2002. Odbor ministara Vijeća Europe usvojio je preporuku Rec(2002)5 državama članicama o zaštiti žena od nasilja. Preporuka upućuje na prethodne međunarodne i EU dokumente relevantne za nasilje nad ženama. Iako dokument ne govori o procjeni rizika sam po sebi, uključuje nekoliko točaka koje se odnose na procjenu rizika.

Dokument preporučuje razradu institucionalnih akcijskih planova (IV): Države članice će poticati „sve relevantne institucije koje se bave nasiljem nad ženama (policiju, medicinske i socijalne službe) da izrade srednjoročne i dugoročne koordinirane akcijske planove, koji pružaju aktivnosti na prevenciji nasilja i zaštiti žrtava.“ U Dodatku je naveden niz preporuka koje slijede načelo sigurnosti žrtava te je poseban naglasak stavljen na obuku stručnjaka.

⁶ [https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Preporuka%20Rec\(2002\)5%20Odbora%20ministara%20Vije%C4%87a%20Europe%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlancama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Preporuka%20Rec(2002)5%20Odbora%20ministara%20Vije%C4%87a%20Europe%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlancama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf)

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

3. Države članice trebaju uvesti, razviti i/ili poboljšati, gdje je to potrebno, nacionalnu politiku protiv nasilja temeljenu na:

a. najvećoj mogućoj sigurnosti i zaštiti žrtava;

b. osnaživanju žena žrtava optimalnom strukturom potpore i pomoći kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija;

(...)

e. osiguranju posebnog treninga za profesije suočene s nasiljem nad ženama;

(...):

8. Uključiti u osnovne programe izobrazbe zaposlenih u policiji, pravosudnim, zdravstvenim i socijalnim ustanovama elemente u vezi s postupanjem u slučajevima nasilja u kući, kao i svih ostalih oblika nasilja koji pogađaju žene;

9. Uključiti u programe stručne izobrazbe navedenih zaposlenika informacije i vježbu kako bi znali prepoznati krizne situacije i pravilno postupati u njima te poboljšati način prihvata žrtava, njihovo saslušavanje i savjetovanje;

10. Ohrabriti sudjelovanje navedenih zaposlenika u specijaliziranim programima izobrazbe, što će biti nagrađeno na temelju zasluga;

11. Potaknuti uključivanje pitanja u vezi s nasiljem nad ženama u izobrazbu sudaca;

12. Potaknuti samoregulatorne prakse koje provode terapeuti u cilju razvijanja strategije protiv seksualnog zlostavljanja koje mogu počiniti osobe na pozicijama vlasti;

Daljnje točke Dodatka govore o specifičnim područjima u kojima bi države članice mogle učiniti poboljšanja u borbi protiv nasilja nad ženama, uključujući elemente procjene rizika. Među sudskim postupcima preporučuje se da se “uzmu u obzir sve faze u postupku, fizičko i psihičko stanje žrtava i da mogu dobiti medicinsku i psihološku skrb”.

U području Pomoći i zaštite žrtava (prijem, tretman i savjetovanje), preporuke govore o tome kako bi se tijela kaznenog progona trebala odnositi prema žrtvama nasilja kako bi se spriječila sekundarna (re)viktimizacija. Osim ženskih žrtava, raspravlja se i o potrebama djece.

Države članice trebaju:

29. Osigurati da policijska i zakonodavna tijela prihvate žrtve i s njima postupaju i savjetuju ih na primjeren način utemeljen na dostojanstvu i poštovanju ljudske osobe, te da s pritužbama postupaju na povjerljiv način; žrtve bez odgode treba saslušati osoblje koje je za to posebno osposobljeno, u prostorima koji su uređeni tako da potiču uspostavu uzajamnog povjerenja između žrtve i policijskog službenika; treba osigurati, koliko god je to moguće, da žrtve, ako žele, sasluša policijska službenica;

30. U tu svrhu treba poduzeti mjere kako bi se povećao broj policijskih službenica na svim razinama odgovornosti;

(...)

33. Poduzeti sve potrebne mjere kako nijedna žrtva nasilja ne bi bila izložena sekundarnoj viktimizaciji ili rodno neosjetljivom postupanju policije, medicinskog ili socijalnog osoblja zaduženog za pomoć, kao i pravnog osoblja.

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ukratko, preporuka Rec(2002)5 Odbora ministara potiče države članice da daju prednost sigurnosti žena u prevenciji i podršci žrtvama, uglavnom kroz profesionalne obuke i osjetljive pravne postupke. Ne bavi se posebno procjenom rizika, ali preporuča institucijama da izrade koordinirane akcijske planove.

KONVENCIJA VIJEĆA EUROPE O SPREČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI (ISTANBULSKA KONVENCIJA)⁷

Istanbulsku konvenciju usvojio je Odbor ministara Vijeća Europe 7. travnja 2011. Otvorena je za potpisivanje 11. svibnja 2011. na 121. sjednici Odbora ministara u Istanbulu. Nakon 10. ratifikacije od strane Andore 22. travnja 2014., stupila je na snagu 1. kolovoza 2014. Hrvatska je konvenciju potpisala 2013., a ratificirala tek 2018. nakon velikog otpora i prosvjeda Katoličke crkve i desnih radikalnih struja. Ženske organizacije snažno su se zalagale za ratifikaciju ovog važnog dokumenta i vršile veliki pritisak na Vladu da usvoji i počne primjenjivati ovaj sveobuhvatni dokument koji štiti žene od nasilja.

Istanbulska konvencija ima članak 51. koji je posebno fokusiran na procjenu opasnosti i upravljanje rizikom u slučajevima nasilja nad ženama.

Članak 51. – procjena opasnosti i upravljanje rizikom

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da procjena opasnosti od nastupanja smrti, ozbiljnosti situacije i opasnosti od ponovljenog nasilja bude provedena od strane svih nadležnih tijela kako bi se upravljalo rizikom te da, ako je potrebno, bude osigurana koordinirana sigurnost i potpora.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da pri procjeni opasnosti iz stavka 1., u svim stadijima istrage i primjene zaštitnih mjera, bude valjano uzeta u obzir činjenica da počinitelji djela nasilja, obuhvaćeni područjem primjene ove Konvencije, posjeduju ili imaju pristup vatrenom oružju.

Člankom 51. definirano je da su države stranke obvezne poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale da se provedi procjena rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponovljenog nasilja kao preduvjet za poduzimanje mjera zaštite žena od nasilja. Ovaj članak u prvom stavku definira elemente koje je potrebno poduzeti kako bi se žene zaštitile od teškog nasilja koje može imati fatalne posljedice. Ovi koraci su:

7

<https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>

- Zakonske i druge mjere koje će osigurati provedbu procjene rizika za svaku pojedinačnu prijavu nasilja korištenjem alata za procjenu rizika. Alat za procjenu rizika mora biti izrađen i implementiran kao standardna procedura u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.
- Nakon provedene procjene rizika potrebno je provesti upravljanje rizikom i pružiti zaštitu i podršku ženama koje su preživjele nasilje te prekinuti nasilje pravilnim tretmanom i kažnjavanjem počinitelja nasilja.
- Treći element je suradnja svih dionika u procesu suzbijanja nasilja nad ženama u svakom pojedinačnom slučaju. Treba koordinirati razmjenu informacija između svih dionika uključenih u svaki pojedinačni slučaj nasilja nad ženama i standardizirati suradnju.

U drugom stavku poseban naglasak je stavljen na posjedovanje ili pristup oružju od strane počinitelja nasilja. Posjedovanje ili pristup oružju od strane počinitelja nasilja posebno prepoznat kao važan element procjene objašnjen u stavku 1. koji mora biti uključen u sve faze istrage i primjene zaštitnih mjera.

POJAŠNJAVAJUĆE IZVJEŠĆE UZ KONVENCIJU VIJEĆA EUROPE O SPREČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI (ISTANBULSKA KONVENCIJA) ⁸

Sadržaj članka 51. dodatno je objašnjen u Pojašnjavajućem izvješću uz Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koje daje objašnjenje pitanja vezanih uz sigurnost žrtava te obveze i uloge uključenih dionika.

Članak 51. – procjena rizika i upravljanje rizikom

260. Briga za sigurnost žrtve mora biti u središtu svake intervencije u slučajevima svih oblika nasilja koje pokriva opseg ove Konvencije. Ovaj članak stoga utvrđuje obvezu osiguravanja da sve mjerodavne vlasti, ne ograničujući se samo na policiju, učinkovito procijene i razrade plan za upravljanje sigurnosnim rizicima s kojima se određena žrtva suočava u svakom pojedinom slučaju, prema standardiziranoj proceduri te u međusobnoj suradnji i koordinaciji. Mnogi počinitelji prijete svojim žrtvama teškim nasiljem, uključujući i smrću, te su podvrgavali svoje žrtve teškom nasilju i u prošlosti. Stoga je ključno da svaka procjena rizika i upravljanje rizikom uzme u obzir vjerojatnost ponavljanja nasilja, naročito smrtonosnog nasilja te da se na odgovarajući način procijeni ozbiljnost situacije.

261. Svrha ove odredbe jest osiguravanje stvaranja učinkovite međuresorne mreže stručnjaka s ciljem zaštite visokorizičnih žrtava. Procjena rizika se stoga mora provesti, u pogledu upravljanja utvrđenim rizicima, izradom sigurnosnog plana za dotičnu žrtvu kako bi se osigurala koordinirana zaštita i potpora ukoliko je to potrebno.

8

<https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

262. Međutim, važno je osigurati da sve mjere koje se poduzimaju pri procjenjivanju i upravljanju rizikom daljnjeg nasilja uvijek omogućuju poštovanje prava okrivljenika. Istovremeno, izuzetno je važno da takve mjere ne pojačavaju štetu koju su iskusile žrtve i da istrage te sudski postupci ne dovode do sekundarne viktimizacije.

263. Stavak 2. proširuje obvezu osiguravanja da procjene rizika koje se spominju u prvom stavku ovog članka uzmu u obzir pouzdane informacije o posjedovanju vatrenog oružja počinitelja. Posjedovanje vatrenog oružja počinitelja ne samo da 79 predstavlja snažno sredstvo kontrole nad žrtvama, već povećava i rizik ubojstva. Ovo je posebno slučaj u postkonfliktnim situacijama ili u zemljama s tradicijom posjedovanja vatrenog oružja, što može omogućiti počiniteljima lakši pristup tom oružju. Međutim, vrlo ozbiljni slučajevi nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja uz korištenje vatrenog oružja počinjeni su i u drugim zemljama. Zbog toga su priređivači Nacrta smatrali kako je ključno Strankama nametnuti obvezu osiguravanja da sve procjene rizika s kojima se suočava žrtva trebaju u svim fazama istrage i primjeni zaštitnih mjera sustavno uzimati u obzir posjeduje li počinitelj legalno ili ilegalno vatreno oružje ili mu ima pristup kako bi se zajamčila sigurnost žrtava. Na primjer, pri izdavanju hitnog naloga za udaljšavanje, naloga zabrane pristupa ili naloga za zaštitu te pri određivanju kazne nakon kaznenih osuda za bilo koji oblik nasilja koji pokriva ova Konvencija, Stranke mogu prihvatiti, unutar svojih domaćih pravnih sustava, takve mjere koje bi bile nužne za neposrednu konfiskaciju vatrenog oružja i streljiva. Uz to, kako bi se obuhvatile sve vrste oružja koje se mogu koristiti u slučajevima teškog nasilja, naročito borbeni noževi, Stranke se potiču da uzmu u obzir, koliko je moguće, posjedovanje ili pristup takvom oružju.

Članak 51. stavlja sigurnost žrtve na prvo mjesto svake intervencije. Sva relevantna tijela trebala bi učinkovito procijeniti i izraditi plan za upravljanje sigurnosnim rizicima s kojima se suočava svaka žrtva, a to bi trebalo biti učinjeno u svakom pojedinačnom slučaju. Vrlo je važno primijetiti da ovaj dokument ističe da ova obveza nije ograničena samo na policiju. Svi ostali relevantni dionici trebaju biti uključeni u procese procjene rizika.

Suradnja svih dionika prepoznata je kao važan čimbenik učinkovitog suočavanja s rizikom i sigurnosti žrtava. Svrha ove odredbe je osigurati uspostavu učinkovite multiagencijske mreže stručnjaka za zaštitu visokorizičnih žrtava. Razvoj i standardizirana uporaba alata za procjenu rizika mora biti preduvjet za učinkovito upravljanje situacijom nasilja. Procjena rizika mora se provesti s ciljem upravljanja identificiranim rizikom izradom sigurnosnog plana za svaku žrtvu kako bi se osigurala koordinirana sigurnost i podrška prema potrebi. U tu svrhu treba ga razviti i implementirati kao standardizirani postupak u suradnji i koordinaciji sa svim dionicima uključenim u ovaj proces. Alat za procjenu rizika u slučajevima nasilja nad ženama definiran Istanbulsom konvencijom trebao bi se koristiti kako bi se žene učinkovito zaštitile od daljnjeg nasilja, spriječila sekundarna viktimizacija žena žrtva nasilja i dugoročno zaustavilo nasilje. Ključni elementi koje treba uzeti u obzir pri svakoj procjeni rizika su vjerojatnost ponovljenog nasilja, posebice smrtonosnog nasilja, te adekvatna procjena ozbiljnosti situacije.

U procesu zaštite žrtava sekundarne viktimizacije od velike je važnosti da poduzete mjere ne pogoršaju štetu koju žrtve doživljavaju u svim fazama procesa uključujući istrage i sudske postupke.

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Prema Pojašnjavajućem izvješću (t. 263.) posjedovanje vatrenog oružja od strane počinitelja nije samo moćan način za provođenje kontrole nad žrtvom, već također povećava rizik od ubojstva. Ovo je posebno slučaj u postkonfliktnim situacijama u državi. Stoga tijela javne vlasti moraju osigurati da pri izricanju naloga za udaljšavanje, zabrane pristupa ili o zaštiti ili pri kažnjavanju, bude moguće trenutno oduzimanja vatrenog oružja i streljiva, ali i drugog oružja koje može biti upotrijebljeno u slučajevima nasilja, posebno noževa za borbu.

DEKLARACIJA ODBORA STRANAKA KONVENCIJE VIJEĆA EUROPE O SPRJEČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI (ISTANBULSKA KONVENCIJA) O PROVEDBI KONVENCIJE TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19⁹

Dodatno, Vijeće Europe pripremlilo je poseban dokument kao reakciju na pandemiju COVID-19 i njezine posljedice na nasilje nad ženama. Ovaj dokument je Deklaracija Odbora stranaka Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija) o provedbi Konvencije tijekom pandemije COVID-19, a izdana je 20. travnja 2020. U uvodnom dijelu ističe se negativan utjecaj pandemije COVID-19 na problem nasilja nad ženama, kao i povećan rizik od izloženosti žena i djevojčica nasilju te se podsjeća na važnost integrativnog pristupa novim izazovima.

U prilogu „Moguće radnje i mjere koje je potrebno poduzeti tijekom pandemije COVID-19“ prema odabranim odredbama Istanbulske konvencije jedan od istaknutih članaka je članak koji se odnosi na procjenu i upravljanje rizikom, članak 51.:

- Članak 51. (Procjena opasnosti i upravljanje rizikom): U vrijeme pandemije i dalje je ključno nastaviti procjenjivati ozbiljnost situacije žrtve i rizik od ponovljenog nasilja. U mjeri u kojoj je to moguće i pod uvjetom da postoje mjere predostrožnosti za sprječavanje zaraze, istražni zatvor bi trebao ostati poželjna opcija u visokorizičnim slučajevima. Ako se kao posljedica pandemije pribjegne alternativama lišavanja slobode počinitelja i istražnom zatvoru, o njima se ne bi trebalo odlučivati bez obavješćavanja žrtve i bez procjene posljedica toga za sigurnost žrtve.

*neslužbeni prijevod

Ovaj članak naglašava važnost provođenja procjene rizika u slučajevima nasilja nad ženama u okolnostima pandemije COVID-19. U visokorizičnim slučajevima nasilja nad ženama zadržavanje počinitelja nasilja ističe se kao mjera zaštite koju treba provoditi poštujući sve zdravstvene mjere vezane uz COVID-19 ograničenja. U slučajevima kada to zbog pandemije nije moguće, sve odluke treba procijeniti i o njima obavijestiti žrtve.

⁹ <https://rm.coe.int/declaration-committee-of-the-parties-to-ic-covid-16809e33c6n-cases-of-violence-against-women>

3.3. RAZINA EUROPSKE UNIJE

DIREKTIVA 2012/29/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA¹⁰

Direktiva 2012/29/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 25 listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (u daljnjem tekstu: Direktiva o žrtvama) utvrđuje prava koja žrtve kaznenih djela trebaju ostvariti u kaznenom postupku. Individualna procjena, u skladu s Direktivom za žrtve, ima za cilj identificirati specifične potrebe zaštite i utvrditi hoće li i u kojoj mjeri žrtve imati koristi od posebnih mjera tijekom kaznenog postupka zbog njihove posebne ranjivosti te spriječiti sekundarnu i ponovnu viktimizaciju, zastrašivanje i odmazdu.

Članak 22. Pojedinačna procjena žrtava radi utvrđivanja posebnih potreba zaštite

1. Države članice osiguravaju da žrtve dobiju pravovremenu i pojedinačnu procjenu, u skladu s nacionalnim postupcima, radi utvrđivanja posebnih potreba zaštite i utvrđivanja bi li i u kojem opsegu one imale koristi od posebnih mjera u okviru kaznenog postupka, kako je predviđeno u člancima 23. i 24., zbog njihove osobite ranjivosti na sekundarnu i ponovljenu viktimizaciju, zastrašivanje i odmazdu.
2. Pojedinačna procjena naročito uzima u obzir:
 - (a) osobne značajke žrtve;
 - (b) vrstu ili prirodu kaznenog djela; i
 - (c) okolnosti kaznenog djela.
3. U kontekstu pojedinačne procjene, posebnu pažnju posvećuje se žrtvama koje su pretrpjele značajnu štetu zbog težine kaznenog djela; žrtvama koje su pretrpjele kazneno djelo počinjeno zbog neke osobine osobe ili diskriminatornog motiva koji bi mogli biti naročito povezani s njihovim osobnim značajkama; žrtvama koje njihov odnos s počiniteljem i ovisnost o njemu čine naročito ranjivima. U tom se smislu, na odgovarajući način uzimaju u obzir žrtve terorizma, organiziranog kriminala, trgovanja ljudima, rodno uvjetovanog nasilja, nasilja u bliskim odnosima, spolnog nasilja, iskorištavanja ili zločina iz mržnje i žrtve s invalidnošću.
4. Za potrebe ove Direktive, za djecu kao žrtve predmnijeva se da imaju posebne potrebe zaštite zbog njihove ranjivosti na sekundarnu i ponovljenu viktimizaciju, zastrašivanje i odmazdu. Radi utvrđivanja bi li i u kojoj mjeri djeca imala koristi od posebnih mjera kako su predviđene u člancima 23. i 24., djeca kao žrtve podliježu pojedinačnoj procjeni kako je predviđena u stavku 1. ovog članka.
5. Opseg pojedinačne procjene može se prilagoditi ovisno o težini kaznenog djela i stupnju očigledne štete koju je pretrpjela žrtva.
6. Pojedinačna procjena provodi se uz usku uključenost žrtava i njome se uzimaju u obzir njihove želje, uključujući ako se i ne žele koristiti posebnim mjerama predviđenim u člancima 23. i 24.
7. Ako su se elementi koji čine temelj pojedinačne procjene znatno promijenili, države članice osiguravaju njihovo ažuriranje tijekom cijelog kaznenog postupka.

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Svrha provođenja individualne procjene žrtava je utvrditi kakva je pomoć žrtvama potrebna i koje su njihove potrebe za zaštitom (Direktiva o žrtvama koristi termin „specifične potrebe zaštite“). Riječ je o pojedinačnoj procjeni, što znači da tijelo koje radi ocjenu mora poći od konkretnog slučaja i u procjeni uzeti u obzir konkretnu prijetnju žrtvi. Procjene koje potrebe ima pojedina žrtva i koje su najprikladnije mjere za njezinu zaštitu i sprječavanje sekundarne viktimizacije moraju se temeljiti na svim okolnostima pojedinog slučaja.

Direktiva o žrtvama propisuje da se prilikom individualne procjene pripremaju osobna svojstva žrtve, vrsta kaznenog djela i okolnosti u kojima je kazneno djelo počinjeno. Institucija koja izrađuje pojedinačnu procjenu mora procijeniti kako objektivne čimbenike koji mogu ugroziti žrtvu (npr. vrsta kaznenog djela), tako i subjektivne čimbenike (je li žrtva sposobna sama se zaštititi ili joj je potrebna pomoć državnih i nevladinih organizacija; jesu li okolnosti da će počinitelj nastaviti prijetiti žrtvi...). Direktiva o žrtvama zahtijeva posebnu pozornost žrtvama:

- žrtve koje su pretrpjele kazneno djelo počinjeno iz predrasude ili diskriminirajućeg motiva koji bi se posebice mogao odnositi na njihova osobna svojstva,
- žrtve koje su posebno ranjive zbog odnosa s počiniteljem ili ovisnosti o njemu,
- žrtve su pretrpjele značajnu štetu zbog težine kaznenog djela.

U vezi s gore navedenim okolnostima, Direktiva o žrtvama posebno ističe žrtve terorizma, organiziranog kriminala, trgovine ljudima, rodno uvjetovanog nasilja, nasilja od strane intimnog partnera, seksualnog nasilja, iskorištavanja ili zločina iz mržnje te žrtve s invaliditetom.

Direktiva o žrtvama posebnu pozornost posvećuje postupanju s djecom. Smatra se da dijete kao žrtva ima specifične potrebe zaštite te da je potrebno provesti individualnu procjenu kako bi se mogle provesti mjere za zaštitu njegovih interesa u kaznenom postupku.

Direktiva o žrtvama stoga utvrđuje obvezu vlasti da napravi individualnu procjenu, ali i daje smjernice - koje su okolnosti važne kada pripremaju individualnu procjenu. Direktiva o žrtvama ne propisuje postupak sastavljanja individualne procjene; ne navodi u kojoj fazi procesa treba pripremiti pojedinačnu procjenu (Direktiva o žrtvama određuje da se procjena treba pripremiti „na vrijeme“. S obzirom na svrhu pojedinačne procjene, ispravno je samo ako se priprema procjena što je moguće ranije u procesu, po mogućnosti pri prvom kontaktu žrtve s državnim ili nevladinim tijelima), nije određeno koja institucija treba izraditi procjenu niti stručnjaci koji bi trebali sudjelovati u izradi procjene (budući da Direktiva o žrtvama definira prava žrtava kaznenih djela, logično je da pojedinačnu procjenu mora izraditi institucija koja sudjeluje ili je povezana s kaznenim postupkom, ako je moguće, uz sudjelovanje drugih institucija koje pružaju pomoć žrtvi), također ne precizira na koji način treba napraviti individualnu procjenu (uz pomoć upitnika, pismeno, samo usmeno...).

Sufinancira Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Direktiva o žrtvama propisuje da je potrebno blisko surađivati sa žrtvom i uzeti u obzir njezine potrebe, sposobnosti i želje. Individualna procjena ne smije biti formalnost, već se temelji na razgovoru sa žrtvom. Samo na taj način može se postići cilj prevencije sekundarne i reviktimizacije. Direktiva o žrtvama također propisuje da je individualnu procjenu potrebno ažurirati tijekom postupka ako se promijene elementi na kojima se temelji procjena.

Europske direktive postavljaju minimalna pravila koja države članice moraju prenijeti u svoje nacionalne pravne sustave. Države članice također su prenijele Direktivu o žrtvama u svoje nacionalno zakonodavstvo na način koji je najprikladniji za njihov već postojeći sustav zaštite prava žrtava. Međutim, oni (ili bi trebali) polaze od svrhe Direktive o žrtvama pri prenošenju propisa i to konkretno: svrhe sastava pojedinačne procjene.

Direktiva o žrtvama prepušta državama članicama da reguliraju postupak pripreme pojedinačne procjene. Dokument propisuje da je potrebno uzeti u obzir osobna svojstva žrtve, vrstu i okolnosti kaznenog djela te druge okolnosti. Direktiva o žrtvama spominje posebnu pozornost koju je potrebno posvetiti žrtvama kaznenih djela, ali ne daje daljnje upute u pogledu razmatranja drugih okolnosti. Ovisno o svrsi izrade pojedinačne ocjene, potrebno je (pored okolnosti samog kaznenog djela) uzeti u obzir:

- odnos između žrtve i počinitelja i živi li žrtva s počiniteljem (najčešće je opasnija bliska ili krvna veza žrtve),
- je li počinitelj bio nasilan prema žrtvi i koji je oblik nasilja počinitelj primjenjivao,
- da li se kazneno djelo ponavlja ili je intenzitet u porastu (npr. da li počinitelj eskalira nasilje),
- je li počinitelj ikada prijetio žrtvi; žrtva osjeća da počinitelj može ostvariti prijetnje (jer ju je već pokušao napasti ili joj je prijetio oružjem ili opasnim predmetima)
- počinitelj ima psihičke smetnje koje ga mogu učiniti opasnim za sebe ili druge,
- počinitelj ima problema s ovisnošću,
- žrtva je financijski ili na drugi način ovisna o počinitelju,
- žrtva je zbog svoje dobi, invaliditeta, psihičkih ili tjelesnih zdravstvenih tegoba ili neke druge okolnosti ranjivija i ne može se obraniti od nasilja,
- ima li žrtva razvijenu društvenu mrežu (privatnu) i je li uključena u neki od programa pomoći žrtvama kaznenih djela,
- žrtva je uplašena, u šoku, pod stresom,
- žrtva nema državljanstvo države u kojoj boravi i ne zna jezik te države,
- druge okolnosti u vezi sa žrtvom, počiniteljem ili kaznenim djelom, koje u konkretnom slučaju povećavaju ili umanjuju opasnost žrtve, a koje tijelo uoči pojedinačnom ocjenom.

Neke zemlje pripremaju individualnu procjenu uz pomoć upitnika u kojem se skupljaju "bodovi" i na temelju prikupljenih bodova se utvrđuje stupanj ugroženosti. Ovakav način izrade individualne procjene je dobar jer je standardiziran i (ako je upitnik pravilno sastavljen) smanjuje mogućnost da osoba koja zajedno sa žrtvom izrađuje individualnu procjenu previdi neku važnu okolnost. S druge

**Sufinancira
Europska unija**

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

strane, zbog standardizacije se može zanemariti okolnost koja žrtvu dovodi u veliku opasnost, jer joj upitnik ne daje dovoljnu težinu.

Potrebno je uzeti u obzir da je individualna procjena koju sastavljaju npr. policijski službenici pri prvom kontaktu sa žrtvom (možda na mjestu događaja ili kada je žrtva bila u šoku ili pod utjecajem incidenta) specifična i može se promijeniti tijekom vremena. Pojedinačnu procjenu imalo bi smisla preispitati i ažurirati sa žrtvom prije svake procesne radnje u kojoj će žrtva sudjelovati, te uzeti u obzir eventualna stajališta drugih organizacija i institucija koje ne sudjeluju u kaznenom postupku, ali poznaju životnu situaciju žrtve i nude pomoć (centar za socijalni rad, nevladine organizacije, sigurne kuće, terapeuti, liječnici...). Kao i pojedinačna procjena, određivanje mjera zaštite mora se temeljiti na stvarnim potrebama žrtve, a ne biti prepušteno pojedinačnim sucima.

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

4. HRVATSKI NACIONALNI OKVIR

4.1. NACIONALNI KONTEKST O NASILJU NAD ŽENAMA

Nasilje nad ženama u Hrvatskoj je ozbiljan i raširen problem, posebice nasilje u intimnim partnerskim vezama. Istraživanje¹¹ na nacionalnoj razini koje je Autonomna ženska kuća Zagreb provela 2003. godine, jedino takve vrste do danas, pokazalo je da je svaka treća žena tijekom svog života preživjela ili će preživjeti neki oblik fizičkog intimnog partnerskog nasilja. Isto istraživanje pokazalo je da 44% žena žene su preživjele verbalno zlostavljanje u svojoj trenutnoj vezi, dok je gotovo 7 od 10 (68%) žena doživjelo takvo zlostavljanje od prethodnog partnera. Trećina žena (34%) bile su žrtve seksualnog nasilja.

Podaci istraživanja Agencije za temeljna prava iz 2012. godine u cijeloj EU o nasilju nad ženama¹² pokazuju da je jedna od osam (12%) žena u Hrvatskoj preživjela fizičko nasilje od partnera od svoje 15. godine, 3% je izjavilo da je preživjelo seksualno nasilje od partnera, a 42% je preživjelo psihičko nasilje od partnera. Među njima je većina (33%) iskusila zlostavljanje (verbalno zlostavljanje, vrijeđanje, ponižavanje), ali gotovo tri od deset (29%) prepoznalo je i kontrolirajuće ponašanje od strane partnera. Više od jedne od deset žena (11%) identificiralo je ekonomsko zlostavljanje od svojih partnera od 15. godine života.

Femicid, odnosno ubojstvo žena u intimnoj partnerskoj vezi, ozbiljan je problem u Hrvatskoj. Izuzetno zabrinjavajući podatak da je u prvih 10 mjeseci 2022 godine počinjeno čak 13 femicida. Od 2016 do 2021 godine u Hrvatskoj su ubijene 92 žene od strane bliske osobe-partnera, što čini 45% svih ubojstava. Dublja analiza ovih slučajeva pokazala je da su u mnogima od njih femicidi posljedica propusta državnih institucija da iskoriste raspoloživu zakonsku regulativu mjere i zaštite žena od nasilja u intimnom partneru.

Rodno neutralan pristup nasilju nad ženama u Republici Hrvatskoj negativno utječe na implementaciju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulske konvencije), posljedično dovodeći do niza loših praksi u djelovanju institucija.

Jedan od zabrinjavajućih primjera loše policijske prakse su slučajevi dvostrukih uhićenja žrtava nasilja i počinitelja nasilja pri čemu unatoč provedenim edukacijama policijski službenici ne prepoznaju primarnog agresora te je na žrtvi teret obrane od optužbi tijela državne vlasti, istih tijela koja su je bila dužna štiti. Kada govorimo o dvostrukom uhićenju govorimo o postupku policije pri intervencijama u slučajevima muškog nasilja protiv žena. Policija često ne prepoznaje nasilnika već privode i ženu kao drugooptuženu, iako je ona ta koja je nasilje preživjela. Prilikom intervencije policija tumači nasilnu

¹¹ <https://azkz.hr/wp-content/uploads/2022/01/Istrazivanje-o-rasprostranjenosti-nasilja-protiv-zena-2003..doc>

¹² https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_hr.pdf

situaciju kao jednokratni incident i/ili konflikt među partnerima, a ne kao kontinuitet nasilja nad ženom.

4.1. POSTOJEĆI ZAKONODAVNI OKVIR I PRIMJENA PROCJENE RIZIKA U SLUČAJEVIMA NASILJA NAD ŽENAMA

Hrvatska je prema gore spomenutim međunarodnim dokumentima dužna provoditi procjenu rizika i prema tome postupati kako bi zaštitila žene koje trpe rodno utemeljeno nasilje.

Rodno uvjetovano nasilje nad ženama u Hrvatskoj je regulirano Kaznenim zakonom (KZ)¹³ i Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO)¹⁴. Zakon o kaznenom postupku (ZKP)¹⁵ i Prekršajni zakon¹⁶ također upućuju i reguliraju neke dijelove postupka koji se odnose na slučajeve nasilja. Glavni nacionalni strateški dokument koji se bavi obiteljskim/intimnim partnerskim nasiljem nad ženama je Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2017. do 2022.¹⁷ koju je Vlada Republike Hrvatske donijela 22. rujna 2017. Postoji i specijalizirani Zakon o seksualnom nasilju tijekom oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu¹⁸ koji osigurava obeštećenje žena koje su preživjele seksualno nasilje tijekom rata 1990-ih. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći¹⁹ svim žrtvama omogućuje pristup sekundarnoj pravnoj pomoći.

Jedini dokument koji jasno definira procjenu rizika i njegovu primjenu je Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji²⁰ i to u dijelu koji se tiče postupanja policije.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji kao obavezu za policiju navodi:

(...)

5. provoditi procjenu rizika te usmeno i pismeno obavještavati žrtvu o njenim pravima i pružiti joj podatke odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima i Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja – 116 006 (Udruga za podršku žrtvama i svjedocima) kao i kontakt podatke tijela državne uprave i organizacija civilnog društva koje se na području pojedine policijske uprave bave podrškom i zaštitom žrtava;

6. provoditi pojedinačnu procjenu žrtve u koju svrhu mogu pribaviti potrebne podatke od centra za socijalnu skrb i drugih tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela, a posebno odjela za podršku žrtvama i svjedocima;

(...)

18. na zahtjev stručnih radnika centra za socijalnu skrb, u situacijama visokog rizika, dužna je pružiti pomoć pri smještaju u sklonište za žrtve obiteljskog nasilja.

¹³ <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

¹⁴ <https://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obitelji>

¹⁵ <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>

¹⁶ <https://www.zakon.hr/z/52/Prekr%C5%A1ajni-zakon>

¹⁷ <https://bit.ly/3P5rvX1>

¹⁸ <https://bit.ly/3ur36BQ>

¹⁹ <https://www.zakon.hr/z/286/Zakon-o-besplatnoj-pravnoj-pomo%C4%87i>

²⁰ <https://bit.ly/3in4RND>

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

U sklopu provedbe projekta RISKFREE i ovog istraživanja postavili smo upit Ministarstvu unutarnjih poslova o korištenju alata za procjenu rizika u slučajevima nasilja nad ženama. Dobile smo informaciju kako policijski službenici provode procjenu od ponavljanja nasilničkog ponašanja sukladno članku 51. Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Uz taj dokument Ministarstvo unutarnjih poslova je sačinilo smjernice za postupanje policije u kriminalističkim istraživanjima kažnjivih djela počinjenih na štetu bliskih osoba sukladno kojima su policijski službenici, u slučajevima nasilničkih ponašanja na štetu bliskih osoba/članova obitelji te u slučajevima nasilja nad ženama dužni popuniti "Obrazac rizičnih faktora za ponavljanja nasilničkog ponašanja" te ga dostaviti nadležnom pravosudnom tijelu - prekršajnom sudu/ odjelu ili državnom odvjetništvu kao prilog optužnom prijedlogu, odnosno kazenoj prijavi.

Kako je objašnjeno u odgovoru koji nam je dostavila voditeljica Odjela maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji: *"Obrazac je rezultat trinaestogodišnjeg praćenja ubojstava bliskih osoba i žena u Republici Hrvatskoj, a nastao je na temelju proučavanja spisa, znanstvene literature, analize obrazaca procjene rizika koje koriste policije drugih država SARA-Spousal Assault Risk Appraisal- Kropp, Hart, DASH - Domestic Abuse, Stalking and Harassment and Honor Based Violence L. Richards DANGER ASSESSMENT SCALE- J. Campbell²¹ zatim provedenog istraživanja Uprave kriminalističke policije i Policijske akademije Ubojstva u obitelji iz 2014. godine²² i analize svih slučajeva ubojstava žena koje Uprava kriminalističke policije provodi od 2016. godine, a sastavni dio analize je i ispunjavanje upitnika za istraživanje koje provodimo od 2016. godine- Ubojstva žena (Femicid Watch) 2016-2018 i 2016-2020. Obrazac su od 01. studenog 2022. godine policijski službenici temeljne i kriminalističke policije dužni popuniti u slučajevima nasilničkih ponašanja na štetu bliskih osoba/članova obitelji te u slučajevima nasilja nad ženama, a od navedenog dana na snazi je i obveza dostavljanja ispunjenog obrasca nadležnom pravosudnom tijelu – prekršajnom sudu/odjelu ili državnom odvjetništvu kao prilog optužnom prijedlogu, odnosno kazenoj prijavi. Sam obrazac je kreiran 2010. godine od kada je korišten za edukacije policijskih službenika, da bi finalna, modificirana verzija u listopadu 2022. bila dostavljena na obvezno korištenje i primjenu. Radi se o prvom obrascu koji policija koristi u procjeni rizika. Prije ovog obrasca u odnosu na obvezu procjene rizika sukladno Istarskoj konvenciji policijski službenici su educirani kroz specijalističke tečajeve i seminare na Policijskoj akademiji i dopunsko stručno usavršavanje u policijskim upravama, a na kojim edukacijama se obrađivala i tema procjene rizika uz korištenje samog obrasca u edukacijama."²³*

Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja je napravljen u obliku tablice na dvije strane. Sadržaj Obrasca je sljedeći:

- Opći administrativni podaci o policijskoj postaji i broju spisa
- Opće podaci o počinitelju (dob, datum događaja, zakonska kvalifikacija djela)
- Opći podaci o žrtvi (dob, srodstvo s počiniteljem)

Potom slijedi 26 pitanja s odgovorima DA i NE i mogućnošću komentara za svako od njih.

²¹ <https://policijska-akademija.gov.hr/UserDocsImages/onkd/2-2011/amatijevic.pdf>

²² <https://www.bib.irb.hr/1091661>

²³ Informacije dobivene putem elektronske pošte 2. prosinca 2022.

Sufinancira Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

- počinitelj je prijetio da će usmrtiti žrtvu ili njoj blisku osobu
- počinitelj je bio nasilan prema djeci
- počinitelj je bio nasilan prema drugim članovima kućanstva
- počinitelj je ranije pratio, uhodio ili nadzirao žrtvu
- počinitelj je žrtvi ograničavao kretanje, kontrolirao financijska sredstva, kontakte s drugima
- počinitelj je iskazivao/iskazuje pretjeranu ljubomoru i/ili posesivnost prema žrtvi
- počinitelj seksualno zlostavlja žrtva
- počinitelj fizički zlostavlja žrtvu
- počinitelj je žrtvu davio/gušio
- žrtva je zadobila vidljive tjelesne ozljede
- počinitelj se prema žrtvi ponašao okrutno, ponižavajuće ili bešćutno
- žrtva iskazuje strah od počinitelja
- počinitelj se sve učestalije ponaša nasilno i/ili je nasilje jačeg intenziteta
- počinitelj je prethodno evidentiran kao počinitelj kažnjivog djela s elementima nasilja (kazneno djelo, prekršaj)
- počinitelj je prekršio ili je ranije prekršio izrečenu mjeru opreza ili zaštitnu mjeru
- postoje saznanja o **drugom** dosad **neprijavljenom** nasilničkom ponašanju počinitelja (kome)
- počinitelj posjeduje vatreno oružje
- postoji saznanje da je počinitelj pokušao samoubojstvo ili je prijetio da će to učiniti
- postoji saznanje da počinitelj boluje od psihijatrijskog oboljenja
- počinitelj je socijalno izoliran (nema podršku obitelji ili prijatelja)
- počinitelj se nasilnički ponašao pod utjecajem alkohola ili droga
- počinitelj inače prekomjerno konzumira alkohol ili koristi droge
- počinitelj pripada zajednici koja ima drugačiju kulturu i običaje koji opravdavaju nasilje
- žrtva je napustila nasilnika ili je najavila da će ga napustiti ili je u tijeku brakorazvodna parnica
- postoji li problem u uspostavljanju kontakta s djecom
- prije nasilnog događaja dogodio se neki poseban događaj (neriješeni imovinsko-pravni odnosi, financijske poteškoće, gubitak posla, gubitak stana, zdravstveni problemi, preljub – čiji ili nešto treće) – pojasniti koji

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Na kraju je ostavljen prostor za opažanja policijskog službenika s mjesta događaja: emocionalna i druga stanja žrtve i počinitelja, uznemirenost, strah, agresivnost, hladnokrvnost, uočene ozljede, oštećenje stvari, žrtva je osoba s invaliditetom ili je posebno ranjiva iz drugih razloga: dijete, osoba s psihičkim problemima, starija osoba, strani državljanin, trudnica.

Kako stoji u popratnom dopisu policijski službenici dužni su provoditi procjenu rizika u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja nad bliskim osobama. Nije jasno ispunjavaju li ih zajedno sa ženama žrtvama nasilja ili ne. Preporuke Direktive o žrtvama navode koliko je važno da žrtva bude uključena u proces.

Analizirajući sadržaj Obrasca možemo reći da je dosta dobar, kreatori su uključili sve ključne čimbenike rizika. Pozitivan iskorak u ovom dokumentu su pitanja usmjerena na jasno identificiranje primarnog agresora u slučajevima nasilja. Obrazac u velikoj mjeri prati obaveze navedene u Direktivi za žrtve koja traži da se definira odnos žrtve i nasilnika, povijest nasilja, porast nasilja, doživljaj opasnosti od strane žrtve, psihički problemi i ovisnosti kod nasilnika, ali ne detektira financijsku ili drugu ovisnost žrtve o počinitelja, te okolnosti koje žrtvu stavljaju u otežavajući položaj (bolest, siromaštvo, neriješena statusna pitanja u slučaju da žrtva ima strano državljanstvo).

Što se tiče dijela dodatnih napomena koje se tiču zapažanja policijskog službenika na mjestu događaja, on obuhvaća bitne elemente o stanju žrtve i počinitelja pa bi bilo bolje da su izdvojena kao posebna pitanja kojima je potrebno dati veću pažnju.

Što se tiče djece, mogao bi se staviti dodatni fokus na njih jer bi se poslije moglo koristiti ne samo u kaznenom ili prekršajnom procesu, nego i u postupku brakorazvoda kod određivanja skrbništva. Neka pitanja koja bi se mogla dodati:

- Djeca prisutna tijekom incidenta
- Počinitelj nasilan prema djeci
- Prijetnje ozljeđivanjem djece
- Djeca su izravno intervenirala u incidentima.
- Prijetnje ili pokušaji otmice djece.

Jedan od izazova koji se nameću je daljnje korištenje podataka dobivenih Obrascem odnosno sama procjena rizika. Voditeljica Odjela maloljetničke delikvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji nam je na to pitanje odgovorila na sljedeći način: *“nažalost još nismo uspjeli znanstveno verificirati bodovnu skaluu. Sve varijable predstavljaju rizične faktora ali kombinacija nekih pozitivnih odgovora povećava rizik, a slijedom spoznaja do koji smo došli analizom ubojstava žena i ubojstava u obitelji u RH kao najrizičnije faktore- koji predstavljaju vrlo visok i alarmantno visok rizik izdvojili smo: ranije prijavljeno i /ili neprijavljeno nasilničko ponašanje (svih oblika, uključujući prijetnje), suicidalnost počinitelja, psihičko oboljenje počinitelja, prekid ili najava prekida bračne ili izvanbračne zajednice ili intimne veze ali i kombinacija pozitivnih odgovara s konzumacijom opojnih sredstava, osobito prekomjernim korištenjem alkoholnih pića. Saznanja do kojih policijski službenici dođu popunjavajući obrazac koriste se kod donošenja odluke o uhićenju počinitelja, određivanju mjera opreza od strane policije sukladno čl. 130 Prekršajnog zakona i predlaganja zaštitnih mjera u prekršajnim postupcima,*

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

predlaganja određivanja mjera opreza i istražnog zatvora u kaznenim postupcima. Prema prvim povratnim informacijama koristi će i pravosudnim tijelima kod donošenja odluka o mjerama zaštite žrtava. Postavljanjem pitanja iz obrasca smanjuje se mogućnost da policiji „promakne“ sumnja na počinjenje kaznenog djela, odnosno sagleda se ukupnost i kronologija nasilničkog ponašanja počinitelja prema žrtvi što doprinosi ispravnom kvalificiranju kažnjivog ponašanja²⁴.”

U trenutku pisanja ovog izvješća obveza primjene obrasca za procjenu rizika na snazi je tek mjesec dana i teško je napraviti evaluaciju njezinu provedbu. Za potrebe ovog istraživanja kontaktirale smo ženske nevladine organizacije koje podržavaju žene koje su preživjele rodno uvjetovano nasilje kako bismo saznale njihova iskustva o primjeni alata za procjenu rizika u slučajevima nasilja nad ženama. Kontaktirali smo pravnicu Autonomne ženske kuće Zagreb i Centra ROSA, B.a.B.e. iz Zagreba, DOMINE iz Splita, HERA iz Križevaca, SOS telefon iz Rijeke²⁵. Od svih smo dobili informaciju da se nitko od njih do sada u svom radu nije susreo s Obrascem za procjenu rizika u dokumentaciji ili prilikom praćenja žene u policiji radi prijave nasilja. Isti odgovor smo putem elektronske pošte dobile i od Doma Duga iz Zagreba koji ima organiziran smještaj za žrtve obiteljskog nasilja.

Problem predstavlja činjenica da se se Obrazac počeo koristiti tek od 1. studenog 2022., iako obveza postoji od ratifikacije Istanbulske konvencije 2018., a obveza procjena rizika navedena je i u Protokolu o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji²⁶ koji je usvojen 19. lipnja 2019. godine.

Ipak, pozdravljamo napore Ministarstva unutarnjih poslova da uvede procjenu rizika i korištenje standardiziranog obrasca za procjenu rizika u slučajevima nasilja nad ženama, te ga smatramo kvalitetnim materijalom i pozitivnim iskorakom u borbi protiv nasilja nad ženama.

U sklopu istraživanja uputile smo upit Državnom odvjetništvu s molbom da nam dostave informacije dobivaju li u slučajevima nasilja nad ženama uz dokumentaciju i Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja. U službenom odgovoru koji nam je 6. prosinca 2022. putem elektronske pošte dostavila Zamjenica glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske navodi kako Državno odvjetništvo nije imalo informaciju da Obrazac postoji nego su o tome saznali u neformalnom razgovoru s predstavnicom Ministarstva unutarnjih poslova koju su kontaktirali nakon našeg upita. Shodno tome nemaju informacije dostavljaju li se uz prijave nasilja nad ženama i popunjeni Obrasci rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja. Smatramo da je problematično da Ministarstvo unutarnjih poslova niti mjesec dana nakon uvođenja obaveze korištenja navedenog obrasca nije obavijestilo druge relevantne institucije o njegovom postojanju jer mnogi međunarodni dokumenti naglašavaju važnost suradnje i razmjene informacija među svim dionicima.

Centri za socijalnu skrb nemaju obvezu prema Zakonu o socijalnoj skrbi²⁷ i Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koristiti procjenu rizika, njihova je odgovornost raditi sa žrtvom na izradi Plana sigurnosti u skladu s „procjenom opasnosti“ kod svakog pojedinog slučaj. Sigurnosni plan uključuje

²⁴ Informacije dobivene putem elektronske pošte 5. prosinca 2022.

²⁵ Informacije dobivene putem telefonskih razgovora 1. prosinca 2022.

²⁶ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf

²⁷ <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

mjere zaštite žrtve od ponavljanja nasilja. Kako stoji u Sigurnosnom planu na stranicama Centra za socijalnu skrb Čakovec²⁸ „Sigurnosnim planom procjenjuju se opasnosti i rizici te se unaprijed planira zaštita i povećava sigurnost žena i djece”

Sigurnosni plan je pripremljen za situacije:

- Sigurnosni plan ako žena i dalje živi s nasilnikom
- Sigurnosni plan pri pripremama za napuštanje nasilnika
- Sigurnosni plan ako žena više ne živi s nasilnikom (kod kuće, na poslu, sigurno kretanje izvan kuće i posla (ako nasilnik prati i uhodi ženu), u slučaju da žena dobije zabranu prilaska)
- Zaštita djece
- Dodatne sigurnosne mjere (korištenje zaštićenih komunikacijskih uređaja, promjena lozinki...)

Odredbom članka 43. Zakona o kaznenom postupku²⁹ i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve³⁰ kao podzakonskim aktom koji je na snazi od 1. studenog 2017. godine propisan je postupak procjene potreba žrtava svih kaznenih djela za zaštitom i podrškom. Sukladno članku 1 st. 3 ovog Pravilnika sva tijela prethodnog kaznenog postupka (policijski službenici, državni odvjetnici i suci) koja dolaze u kontakt sa žrtvom počevši od izvida pa do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka dužni su provesti procjenu potreba žrtve na Obrascu o provedenom postupku pojedinačne potrebe žrtve za zaštitom.

Navedeni obrazac sadrži sljedeće podatke:

- Generalne informacije o tijelu koje provodi procjenu (naziv tijela, predmet, datum, ime i prezime žrtve, datum njenog rođenja, OIB)
- Informaciju provodi li se procjena uz sudjelovanje žrtve ili bez sudjelovanje žrtve
- Nakon provedenog postupka zaključeno je:
 - Nema potrebe za primjenom posebnih mjera zaštite
 - Utvrđena je potreba za primjenom posebnih mjera zaštite (navesti koje)

Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve definira značajke osobne ranjivosti žrtve: dob žrtve, moguću trudnoću ili nedavni porod, invaliditet, teškoće u komuniciranju (govoru, čitanju ili pisanju), zdravstveno stanje, ovisnost o alkoholu ili opojnim sredstvima, PTSP i slično; prethodno iskustvo žrtve kaznenog djela ili prekršaja s obilježjima nasilja, bez obzira da li je to postupanje bilo prijavljivano i procesuirano kao kazneno djelo odnosno prekršaj ili nije, činjenica da su kaznenim djelom pogođena i žrtvina djeca, odnosno druge osobe o kojima žrtva brine ili su ovisne o žrtvi. U ovaj

²⁸ <http://czss-ck.hr/userfiles/downloads/PLAN%20SIGURNOSTI.pdf>

²⁹ <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>

³⁰ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_106_2426.html

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

dio kao elemente posebne ranjivosti potrebno je dodati spol žrtve (ženski) te činjenicu da li je nedavno napustila nasilnog partnera/pokrenut razvod braka jer su to osobito opasne situacije za žene.

Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve odnosi se na žrtve kaznenih djela i zbog toga ne obuhvaća veliki broj žena koje su žrtve nasilja vođenih kao prekršajni postupak prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji.

U našem obraćanu sudovima u Hrvatskoj tijekom istraživanja dobile smo odgovore od nekoliko sudova. Općinski kazneni sud u Zagrebu i Općinskog sud u Karlovcu, Stalna služba u Ogulinu informirali su nas kako u spisima još uvijek nisu dobili Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja te da se Obrazac o provedenom postupku pojedinačne procjene potrebe žrtve za zaštitom dostavlja uz ostale spise. Općinski sud u Osijeku nas je informirao da u spisima od 1.11.2022. se nalazi Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja. Možemo zaključiti da se Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja još ne prepoznaje što je vidljivo iz odgovora Općinskog suda u Rijeci koji navodi kako isti primjenjuje od 2017. kada je na snagu stupio Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

5. REZULTATI ISTAŽIVANJA O ISKUSTVIMA ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE NASILJE S RADOM INSTITUCIJA I NVO-A TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Centar za žene žrtve rata - ROSA i Autonomna ženska kuća Zagreb provele su 2022. u sklopu RISKFREE projekta istraživanje kojem je bila namjera istražiti je li tijekom pandemije COVID-19 došlo do porasta nasilja te koja su očekivanja i iskustva s institucijama i/ili nevladinim organizacijama imale žene koje su nam se obratile za pomoć.

U istraživanju su sudjelovale žene koje su se obratile Savjetovalištu za žene Autonomne ženske kuće Zagreb i Centra ROSA. Sudjelovalo je ukupno 37 žena. U obradu podataka uključena su 33 upitnika dok je 4 izuzeto iz obrade jer nisu bili popunjeni u cijelosti. Istraživanje je provedeno u periodu od srpnja do listopada 2022.

Većina, 32 ispitanice (96,97%), bila je ili je još uvijek izložena partnerskom nasilju. Po pitanju oblika nasilja u partnerskom nasilju najzastupljeniji oblici su psihološko zlostavljanje, potom, fizičko nasilje i ekonomsko nasilje. Bivši partner (suprug ili izvanbračni partner) je zlostavljač u 60,6 % slučajeva. Početak nasilja ispitanice, posebno one koje trpe nasilje više godina, povezuju s događajima a najčešće s trudnoćom, rođenjem djeteta ili vjenčanjem. Većina ispitanica izjavljuje da je nasilje trpjela više godina prije nego je prvi put potražila pomoć. Njih 25 (75,8%), najčešće su se za pomoć obraćale organizacijama civilnog društva, njih 20 (60,6%) tražilo je pomoć policije, 18 (54,5%) tražilo je pomoć centara za socijalnu skrb te su se često obraćale članovima obitelji i prijateljima za pomoć (16, 48,5%). Sve sudionice istraživanja su se tijekom pandemije zbog doživljenog nasilja obraćale na više strana te pomoć tražile više puta i u institucijama i organizacijama. Kao svoje potrebe/očekivanja prilikom traženja pomoći od institucija i organizacija ispitanice su u najvećoj mjeri navodile pomoć i podršku, zaštitu od nasilnika i informacije o svojim pravima. Iz dobivenih odgovora može se reći da su od institucija očekivale postupanja vezana uz informiranje, zaštitu i sigurnost, a od nevladinih organizacija informacije, podršku i osnaživanje.

Po pitanju zadovoljstva postupanjem institucija i/ili organizacija civilnog društva ili njihovim uslugama, najveći broj je onih koje su djelomično zadovoljne (12, 36,4%) te su se više puta obraćale i organizacijama i institucijama. Njih sedam primarno je istaklo zadovoljstvo radom organizacija te probleme s kojima su se suočile u institucijama. Svih 33 ispitanica obratilo se organizacijama a većina njih i organizacijama i institucijama više puta.

Ispitanice koje su odgovorile da nisu zadovoljne postupanjem/uslugom institucija odnosno organizacija navode kako su nezadovoljne iz razloga jer su institucije zloupotrebljavale svoju poziciju, stajale na stranu nasilnika, ignorirale problem, nedovoljno vremena posvećivale ženama koje su im se obraćale zbog nasilja, nisu davali važne informacije o pravima, opravdavale nasilje i/ili nisu ništa poduzimale. Najviše ispitanica referirao se na rad centara za socijalnu skrb.

Po pitanju razine podrške od strane institucija i organizacija prije i tijekom pandemije, dobivena je podjednaka distribucija odgovora na "isto" (14, 42,42%) i "gore" (14, 42,42%). Niti jedna ispitanica nije

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

odgovorila da je razina podrške bila bolja te je njih pet (15,16%) navelo da nisu imale iskustvo nasilja prije pandemije.

U opisima većina njih smatra da je podrška tijekom pandemije gora jer su, zbog mjera, kontakti licem u lice otežani ili ih nije bilo. Zbog toga su i telefonske linije bile zauzete te je općenito dostupnost podrške bila otežana.

Strah od nasilnika, nepovjerenje u institucije i pandemijom nametnuta ograničenja poput komunikacije licem u lice, ulazak u institucije samo uz kovid putovnicu i sl. kod nekih žena predstavljali su prepreke u traženju pomoći u institucijama i/ili organizacijama.

Istraživanjem smo se fokusirale i na razloge neobraćanja institucijama kod onih ispitanica koje im se za pomoć tijekom pandemije COVID-19 nisu obraćale. Dvije sudionice istraživanja nisu se uopće obratile institucijama, a kao razloge navode: „nisam mislila da mi mogu pomoći“, „ne vjerujem institucijama“, „strah od posljedica“, „strah od zlostavljača“, „ograničenja vezana uz pandemiju“ i „sramota“.

Komentar jedne sudionice istraživanja sažima iskaze žena dobivenih ovim istraživanjem:

„Nemam takvo osobno iskustvo, ali u priči s drugim ženama saznala sam da im se premalo vjeruje, žene se prisiljava i zastrašuje, djecu se tjera na viđanje s ocem zlostavljačem što ponekad dovodi do vraćanja žena nasilniku, majke se optužuje za manipulaciju i otuđivanje, premalo se vodi računa o djeci i interesu djeteta, a previše o interesu zlostavljača. Žene su u strahu jer im se ne vjeruje – policija ne poduzima ništa, previše je veza unutar policije i često se prijave i žene i muževi. Preusporen je sustav. Nisam imala pretjerano negativan iskustva ali mislim da je to zato jer sam se obratila nevladinim organizacijama.“

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

6. ZAKLJUČAK

Provođenje sustavne i standardizirane procjene rizika ključan je faktor zaustavljanja nasilja, sprječavanja kobnih posljedica nasilja te onemogućavanja reviktimizacije žena i njihove djece. Ministarstvo unutarnjih poslova RH izradilo je Obrazac rizičnih faktora za ponavljanje nasilničkog ponašanja i naložilo svim policijskim službenicima da ga obavezno koriste u kriminalističkim istraživanjima kažnjivih djela počinjenih na štetu bliskih osoba te u slučajevima nasilja nad ženama. Ovaj Obrazac je pripremljen u skladu s čl 51. Istanbulske konvencije i postao je obvezujući za policijske službenike od 1. studenog 2022. Potrebno je napomenuti da je Istanbulska konvencija ratificirana 2018. godine i da Obrazac trebao puno ranije biti stavljen u funkciju. Sam Obrazac je kvalitetno napravljen, kreatori su uključili ključne čimbenike rizika. Pozitivan iskorak u ovom dokumentu su pitanja usmjerena na jasno identificiranje primarnog agresora u slučajevima nasilja. Obrazac u velikoj mjeri prati obaveze navedene u Direktivi za žrtve koja traži da se definira odnos žrtve i nasilnika, povijest nasilja, porast nasilja, doživljaj opasnosti od strane žrtve, psihički problemi i ovisnosti kod nasilnika, ali ne detektira financijsku ili drugu ovisnost žrtve o počinitelja, te okolnosti koje žrtvu stavljaju u otežavajući položaj (bolest, siromaštvo, neriješena statusna pitanja u slučaju da žrtva ima strano državljanstvo). Trenutačno se ne može utvrditi je li njegova provedba započela ali je potrebno naglasiti da o postojanju Obrasca i njegovoj provedbi tijela uključena u proces suzbijanja nasilja nad ženama kao što je državno odvjetništvo nisu upoznata. Potrebno je razviti evaluacijski sustav i pratiti provedbu procjene rizika kako bi se osigurala njegova pravilna i potpuna primjena. Istanbulska konvencija naglašava kako procjenu rizika trebaju raditi i druge institucije uključene u proces suzbijanja nasilja nad ženama. Niti jedan nacionalni dokument nije preuzeo ovu obavezu. Centri za socijalnu skrb imaju obavezu sa ženama žrtvama nasilja provoditi Plan sigurnosti, a sudovi, policija i državno odvjetništvo prema Zakonu o kaznenom postupku i Pravilniku o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve imaju obavezu provoditi procjenu potreba žrtava kaznenih djela.

Analizirajući međunarodne obaveze i iskustva žena koje su preživjele nasilje s institucijama vidljivo je koliko je važno da institucije provode procjenu rizika prilikom svakog pojedinog slučaja nasilja nad ženama. Primjenom procjene rizika doprinijelo bi se smanjenju negativnih iskustva koje su žene imale s institucijama i problem nasilja bi se sagledao u potpunosti - odnosno sagleda se ukupnost i kronologija nasilničkog ponašanja počinitelja prema žrtvi što doprinosi ispravnom kvalificiranju kažnjivog ponašanja, a shodno tome bi se poduzeli koraci koji bi zaustavili daljnje nasilje i spriječili reviktimizaciju žena i njihove djece žrtava nasilja. Pravovremenim provođenjem procjene rizika doprinijelo bi se i smanjenju problema dvostrukih uhićenja jer je obrazac za procjenu rizika koji je razvio MUP usmjeren na jasnu prepoznavanje primarnog agresora. Iz podataka dobivenih istraživanjem vidljivo je koliko je važno da institucije provode procjenu rizika prilikom svakog pojedinog slučaja nasilja nad ženama. Na taj način bi se izbjegla negativna iskustva koje su žene imale s institucijama i problem nasilja bi se sagledao u potpunosti, a shodno tome bi se poduzeli koraci koji bi zaustavili daljnje nasilje i spriječili reviktimizaciju žena i njihove djece žrtava nasilja. Pravovremenim provođenjem procjene rizika izbjegao bi se i problem dvostrukih uhićenja jer je obrazac za procjenu rizika koji je razvio MUP usmjeren na jasnu prepoznavanje primarnog agresora.

Sufinancira
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ako se osvrnemo na iskustva žena u traženju pomoći koja su ispitanice istraživanja tijekom pandemije imale, vidljivo je da su imale otežanu komunikaciju s institucijama, neke institucije nisu bile dostupne za osobni kontakt i bila je moguća samo pisana komunikacija na koju neke od ispitanica nikada nisu dobile odgovor. Ovakav način rada može doprinijeti odvrćajućem učinku za prijavu nasilja. Istraživanje je pokazalo da je gotovo polovica ispitanih žena (15, 48,48%) izjavila da se je nasilje povećalo tijekom pandemije i izolacije. Najčešće navode da se je povećala i učestalost i brutalnost nasilja (9, 57,1%). U opisima žena prepoznaje se i nastanak novih oblika nasilja koji su isključivo povezani s okolnostima pandemije a koji se odnose na ugrožavanje zdravlja njih i djece tijekom pandemije, ograničavanje kretanja pod izlikom pandemije i optuživanje za namjerno izazivanje zaraze. Ispitanice koje su odgovorile da nije došlo do porasta nasilja u pandemiji najčešće navode da do povećanja nije došlo jer su nasilnika napustile.

Provođenje procjene rizika osobito je važno u okolnostima pandemije Covid-19, a to je naglasila i Deklaracija Odbora stranaka Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji o provedbi Konvencije tijekom pandemije COVID-19, a izdana je 20. travnja 2020 koji je Vijeće Europe izradio kao popratni dokument Istanbulske konvenciji.

“Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Autonomne ženske kuće Zagreb i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske kao ni Europske komisije.“

